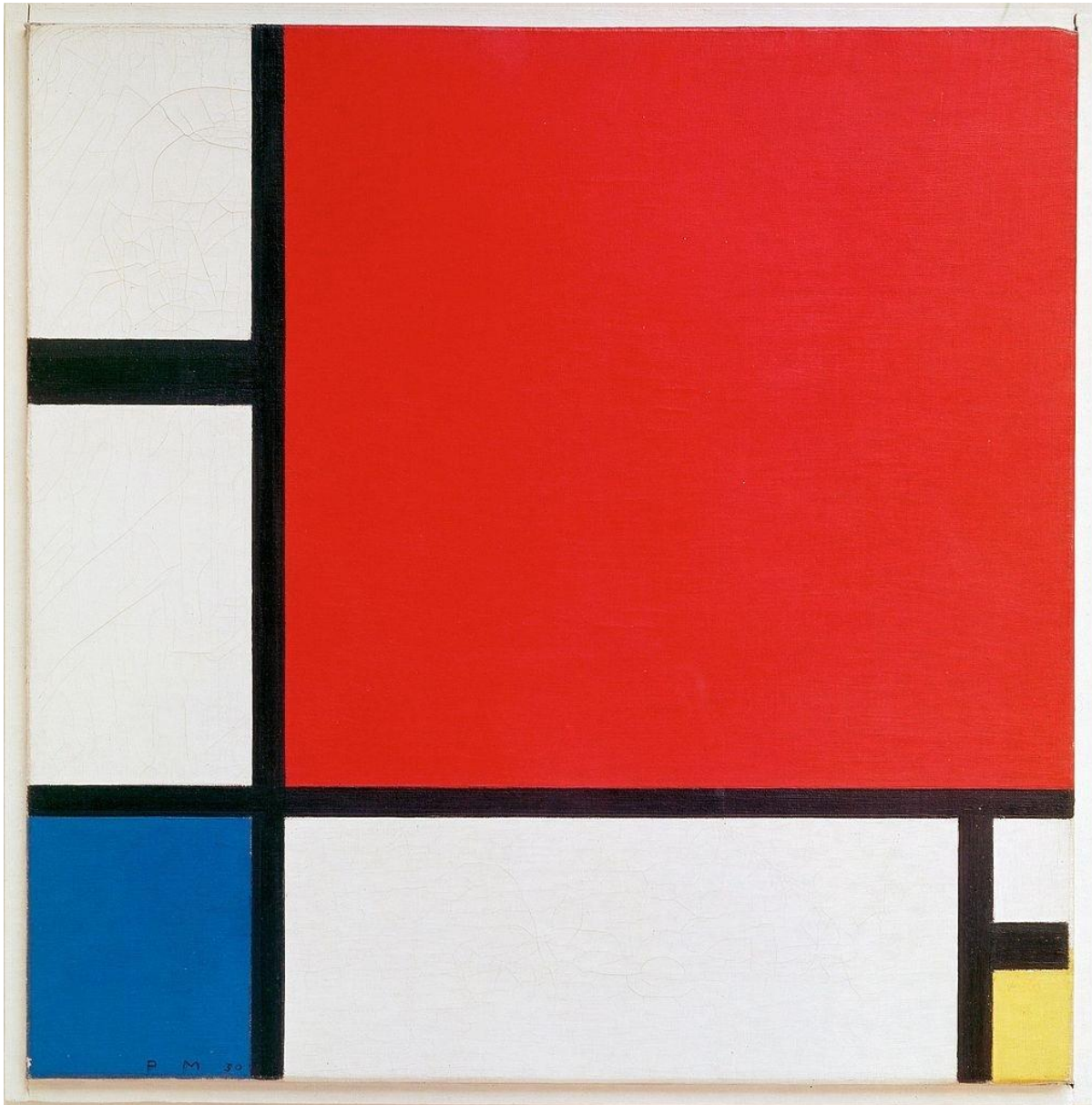

1^E DEEL, 'BOVEN IS ONDER ONS'

Gemeente van onze Heer Jezus Christus,

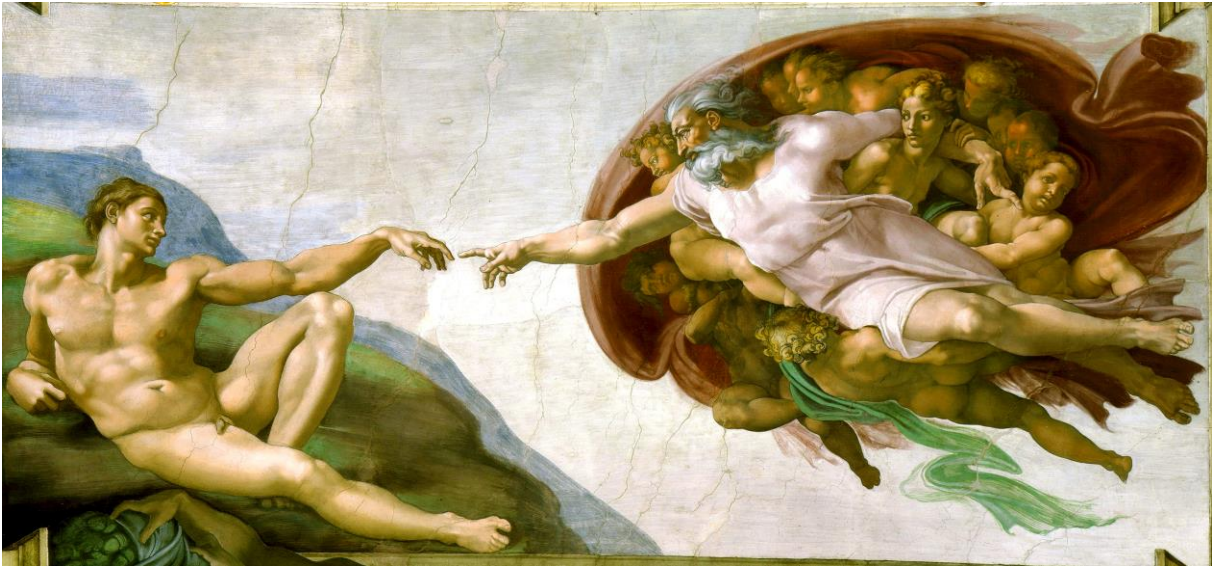

#1 Oktober vorig jaar berichtte de NOS dat er in een Duits museum een schilderij van Mondriaan al veertig jaar op z'n kop hing. Niemand had het al die jaren gemerkt.

Wat is *boven*? En wat is *onder*? De beroemde (beruchte) theoloog Kuitert zei tweede helft vorige eeuw met een Mondriaanse rechtlijnigheid: 'Alle spreken over boven komt van beneden'. Waarmee hij 'waarheid van boven' behoorlijk relativeerde, op zich terecht. Maar er ging - al dan niet bedoeld - de suggestie van uit dat er dan ook eigenlijk helemaal geen 'boven' kon bestaan. De theoloog Rick Benjamins heeft daar een boek aan gewijd. Hij wil boven en onder niet zo tegen elkaar uitspelen. 'Boven is onder ons', heet zijn boek. *Boven werkt beneden. Beneden verwerkelijkt boven.*

#2 Dat is misschien meer Rothko. Er zijn verschillende vlakken en kleuren, maar er is geen rechtlijnigheid, geen verdeling in zwart-wit. De kleuren gaan onnaspeurbaar in elkaar over. Het is minder helder en uitgesproken, zachter...

#3 Wij zijn door God aangeraakte wezens en daardoor als mens geschapen. Zoals hier is te zien op het wereldberoemde fresco in de Sixtijnse Kapel. Als je heel goed kijkt zie je geen ‘hard bewijs’ van die aanraking, van dat *contact* tussen *boven* en *beneden*. Maar je kunt ook zeggen: die aanraking staat steeds op het punt te gebeuren, we mogen dat contact steeds verwachten, erop hopen en ernaar uitzien.

Ach, vragen de religieuze gezagsdragers aan Jezus, met welk gezag meen jij eigenlijk te mogen spreken wat je spreekt en te mogen doen wat je doet? Die dwarse uitspraken en de verwonderende daden die Jezus verricht zijn hen een doorn in het oog. Kunnen ze hem niet een toontje lager laten zingen door hem te vragen naar ‘zijn papieren’? Waar heeft hij dat allemaal vandaan wat hij zegt en doet?

Dat is de vraag naar *boven* of *beneden*. Altijd weer kan er twijfel gezaaid of wat wij geloven eigenlijk wel iets voorstelt, of dat het allemaal fantasie, projectie is. Zulke twijfel is niet verkeerd, integendeel, ze maakt in de goede zin des woords ‘nederig’.

Maar het gaat niet aan om met een beroep op jóúw autoriteit het geloof van anderen in twijfel te trekken. En zelf buiten ‘schot’ te blijven. Hoe zou dat kunnen?

#4

Daarom stelt Jezus hen een tegenvraag. 'Toen Johannes de Doper doopte, kwam dat van God of was dat iets menselijks?' U ziet hier dat het heel dicht bij elkaar ligt. God komt dit menselijke tafereel in de rivier de Jordaan op zijn wolk met twee engeltjes heel nabij. 'Ik ben erbij, Ik ben er voor jou', kun je hem horen zeggen, 'en jij bent van mij, mijn kind'.

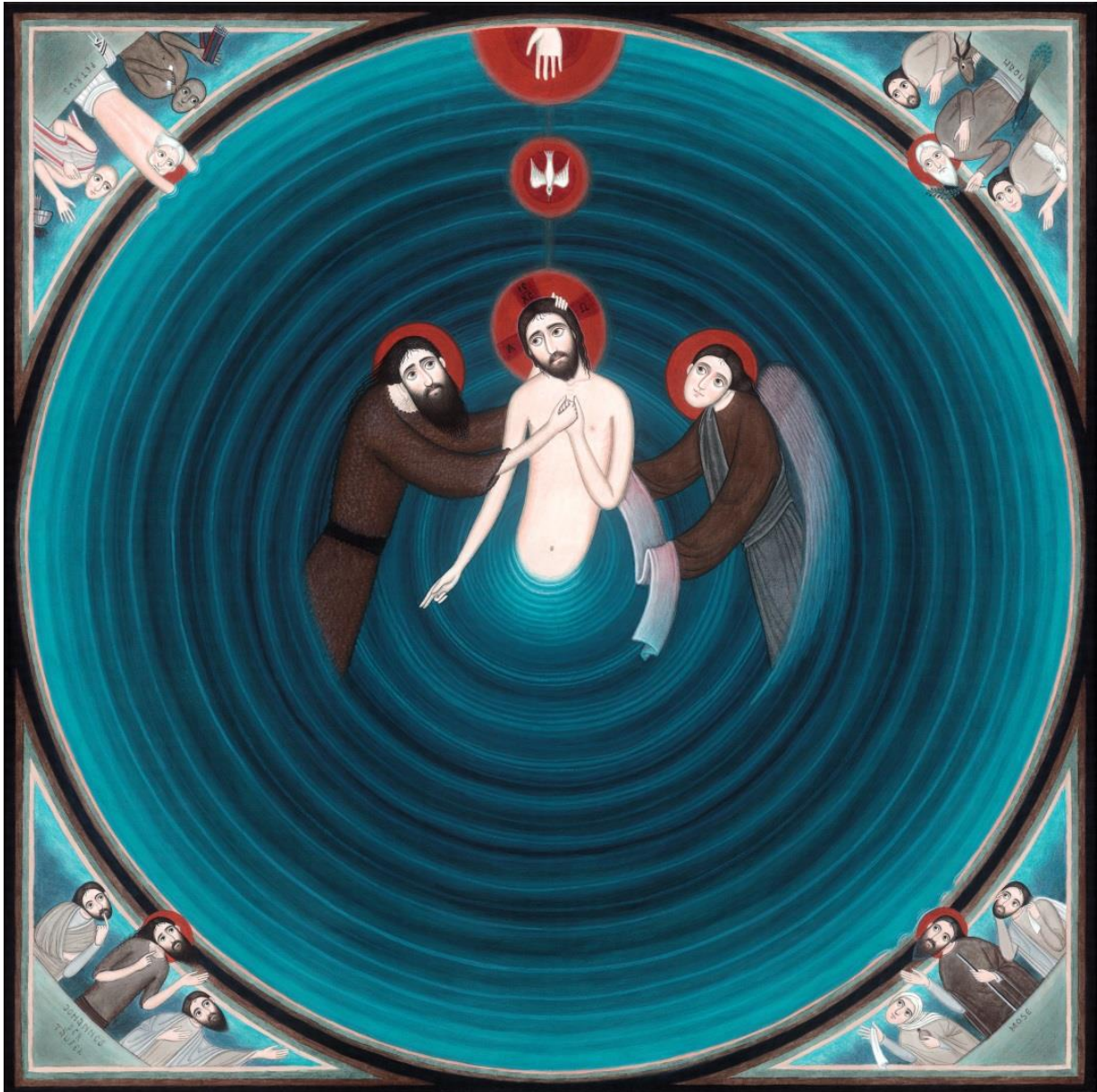

#5 De doop is bij uitstek iets van boven én beneden. Van hemel en aarde, van geloof en hoop. En liefde hier beneden. Van ‘uw wil geschiede, gelijk in de hemel also hier op aarde’.

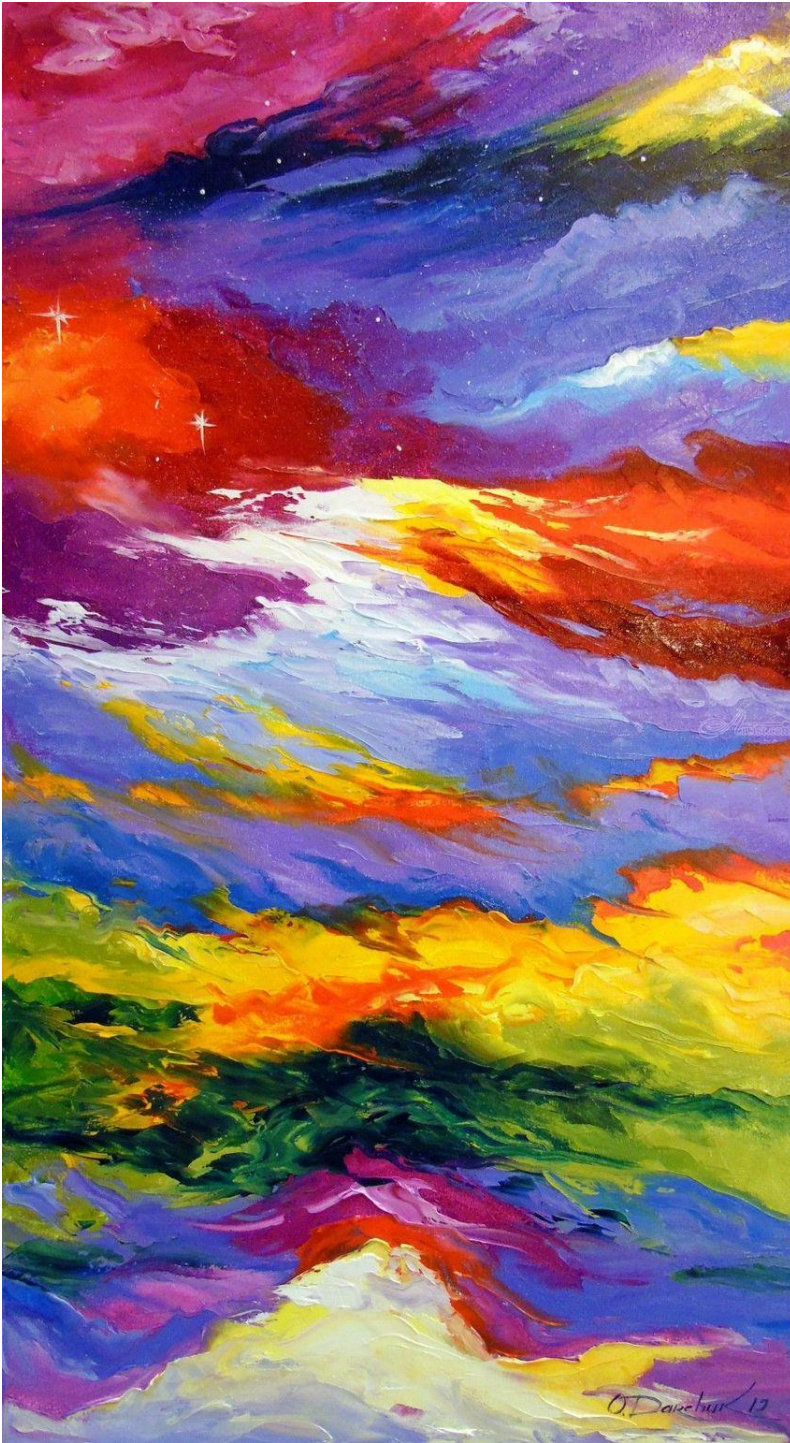
Als Gods Geestkracht in de vorm van een duif van boven op Jezus neerdaalt, neemt hij die duik over en plonst het water - het leven in. Het leven van de mensen in de diepte, om dáár mens te zijn met mensen.

#6 Wat is boven en wat beneden? Wat is gezag en geen gezag? Wat is uit de hemel en wat uit de mensen? Waarom zou je dat allemaal scheiden? Is er al niet genoeg scheiding in deze wereld, in geloof, hoop en liefde? Kijk hier: Johannes staat hoger dan Jezus, hoger dan de engel; de duif - geestkracht - daalt al af. Ze moeten allemaal samenkomen, elkaar vasthouden en aankijken en aanraken. En dan kan het wat worden met die hemelse liefde hier op aarde.

#7 Misschien moet je het *één heelheid* noemen, die helend en heilzaam is - zoals de cirkel hier suggereert. In die heelheid dompelen wij ons onder, in voor- en tegenspoed, in leven en in sterven. Dát is onze wereld.

#8 Veelkleurig zonder dat de kleuren tot een nietszeggend grijs in elkaar oplossen. ‘Between heaven and earth’ heet dit schilderij en zegt u maar eens waar de hemel (het hogere) begint en onze aardse leefwereld ophoudt. De één verheft zich niet boven de ander. Ze kunnen niet zonder elkaar - daar gaat het om!

===MUZIEK===

#9 Ze verlangden van Jezus een rechtlijnig antwoord op een vraag die met geloofsvertrouwen te maken heeft. Dat kan niet. Toen stelde hij om dat duidelijk te maken hen ook een *of-of* vraag. Ook zij konden niet antwoorden. Het enige waarmee je - leert de Bijbel ons - iets van “een antwoord” zou kunnen geven, zijn verhalen en verhaaltjes. Daarom nu de gelijkenis over de mens met de twee kinderen.

Deze mens heeft een wijngaard en hij vraagt zijn kinderen erin te gaan werken. De één bedankt ervoor, heft zijn hand afwerend op; maar hij komt later tot inkeer en gaat dan toch werken in die wijngaard. De ander zegt heel vroom, met een diepe buiging: ‘Ja, heer, ik sta tot uw beschikking, ik wijd me aan u toe’. Maar hij doet het niet. Hij laat het erbij zitten.

Nou, zegt Jezus, wat denken jullie ervan: wie heeft gedaan wat de vader van hem wilde? Het antwoord is natuurlijk: degene die tot inkeer kwam, en het uiteindelijk wél dééd.

Spreekt daar niet uit, dat als het om vragen omtrent ‘gezag’ of over *van boven, van God* of *van beneden, vanuit de mensen* gaat, dat dan telt wat iemand dóét?? Wat je teweeg brengt in je omgeving, hoe anderen iets van Gods liefde door jou ervaren?! Dat dát ook Jezus’ *gezag* is?

#10 Niet *gelijk hebben*, maar *teweeg brengen*. Zaaïen. Planten. En dan hopen op groei. Daar is tijd voor nodig. Ruimte. En geduld. Als geheim ervan.

En dat geheim zit 'm in deze gelijkenis in de *inkeer*. Ons *ja* is niet altijd *ja*, ons *nee* niet altijd *nee*. Ons geloof niet altijd helder, onze goede wil niet altijd even consequent. Godzijdank zijn er ruimte en geduld. Om tot inkeer gekomen. Gewoon, zoals dit beeld op een vensterbank ergens in een stad. Midden in het leven. Inkeer.

#11 Inkeer is ook heel Bijbels. De ijverigste gelovige uit de kring van Jezus, Petrus, met de sleutelbos van de hemelpoort aan zijn riem - zoals Goya hem schildert - heeft hier (en niet voor het eerst) inkeer nodig, als een kraaiende haan hem op zijn fouten wijst. En hij néémt de inkeer. En hij krijgt de tijd, de ruimte en het geduld.

#12 Wie kan in het binnenste van een mens kijken, van een ander of van zichzelf? Wie zal helder, rechtlijnig, zwart-wit kunnen onderscheiden wat hem of haar werkelijk beweegt? Dit abstracte schilderij van Serge Rezvani met als titel 'Inkeer' stelt volgens mij indringend deze vraag. We zijn een geheim, een doolhof, een peilloze diepte, van licht en schaduw, van openingen en van verduisteringen.

#13 *Tsevoea* heet de inkeer die Joodse geloven deze dagen oefenen, om gezuiverd en verzoend met elkaar een nieuw jaar te beginnen. Dat doe je niet zo maar, daar zijn tien dagen voor gereserveerd, niet om er dan de rest van het jaar van af te zijn, maar om te ervaren hoe je voor zulke dingen de tijd en de ruimte en het geduld moet opeisen die in alle drukte anders verloren gaan.

#14 Ik vond dit daarbij als symbool van wat die inkeer teweeg brengt voor een mens: dat je weer een bloeiende boom wordt, of dat je relatie met elkaar, met je omgeving dat weer kan worden. En dan: vrucht dragen!

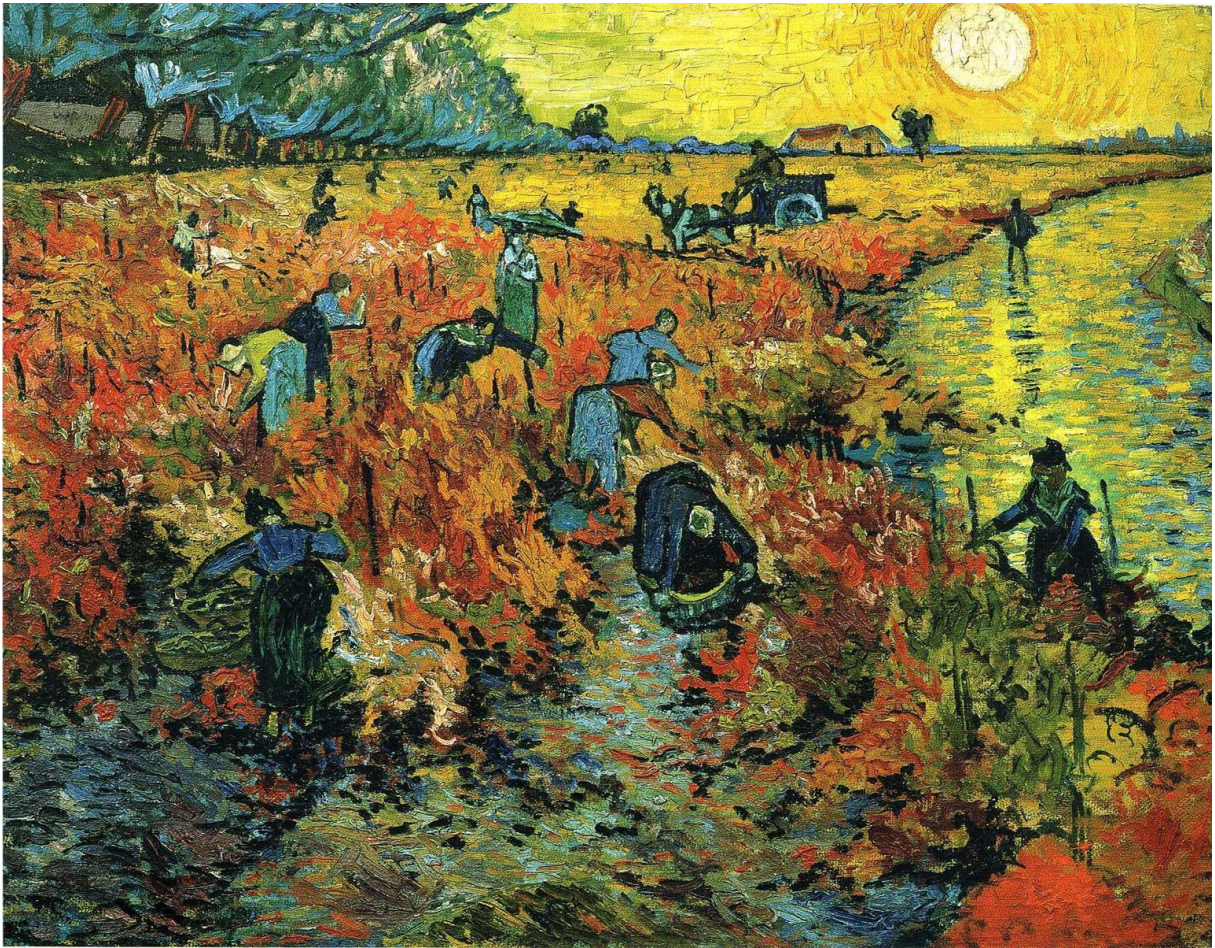
===MUZIEK===

3^E DEEL, WIJNGAARD ZONDER GOD

15# “Voor mijn geliefde wil ik zingen het lied van mijn lief en zijn wijngaard. Mijn geliefde had een wijngaard, op een vruchtbare helling gelegen. Hij bewerkte de grond, haalde de stenen

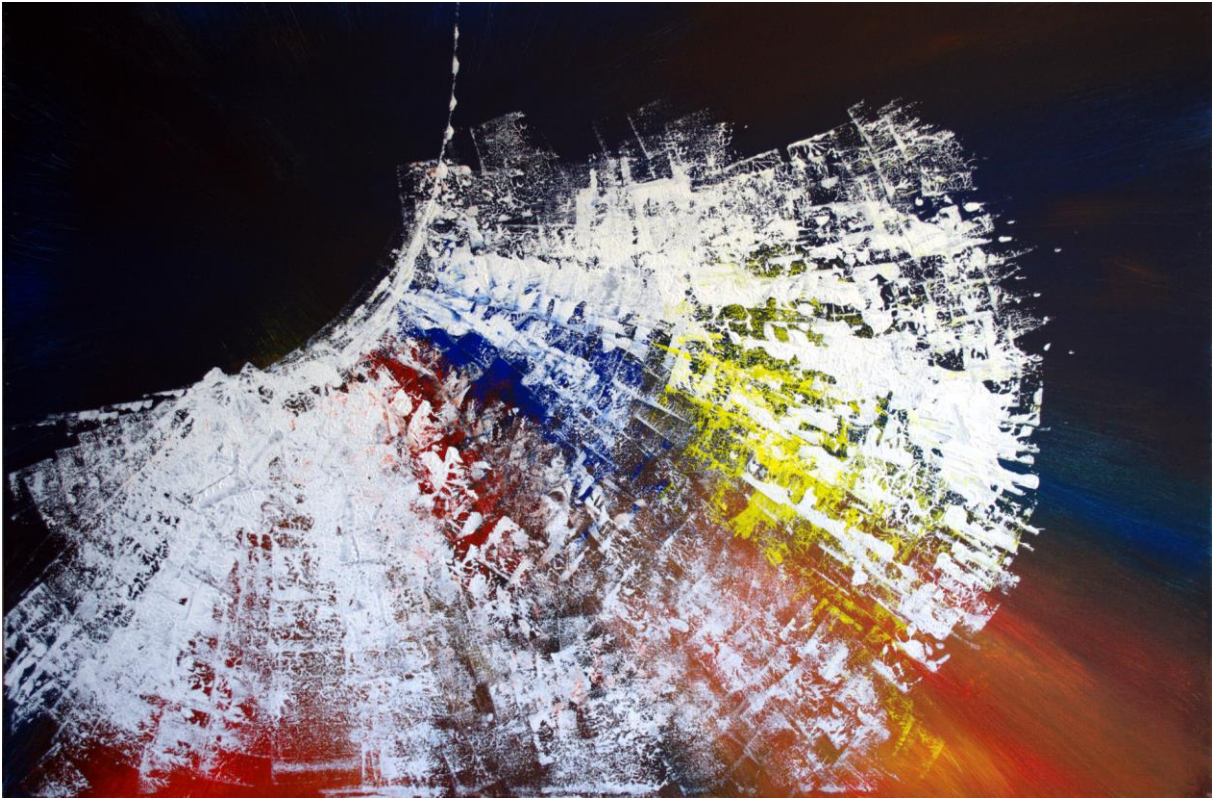
eruit en plantte een edele druivensoort. Hij bouwde er een wachttoren, hakte ook een perskuip uit. Hij verwachtte veel van zijn wijngaard, maar die bracht slechts wrange druiven voort.”

#16 Zo begint Jesaja 5. Met onze leefwereld is ons een wijngaard bereid. Om er te leven en te werken. Mét elkaar. En vruchten voort te brengen, die gerechtigheid, barmhartigheid en bewogenheid heten. Vruchten om samen te smaken. Jezus citeert dit beeld in zijn tweede gelijkenis. Er zijn mensen, boeren, aan het werk gegaan om deze ‘droom’ wáár te maken.

#17 En de heer gaat naar het buitenland. En dat is iets om even bij stil te staan. Als die wijngaard onze leefwereld is met elkaar, dan is daar van die Heer, van ‘boven’ niet zomaar iets te bespeuren. We geloven dat hij hemel en aarde “gemaakt” - *gegeven* - heeft, om er iets van zijn goedheid, zijn hoop en verwachting, wáár te maken.

#18 Maar de Heer is “absent”, niet voorhanden. Niet zichtbaar. Niet zwart-wit als een bazuin verheft hij zijn stem om ons toe te blaffen. Niet rechtlijnig wordt er van ‘boven’ ingegrepen waar het gruwelijk mis gaat. Het is leven - zei Bonhoeffer - alsof God niet ‘bestond’. Hij ‘laat zich terugdringen tot op het kruis’, als een mens die ‘geen mens meer is, maar een worm¹’.

Dus zoeken wij religieus aangelegde mensen naar sporen, zonder zekerheid of die werkelijk van *boven* of van *beneden* zijn. Deze schilder zegt: God ‘verdwijnt’ in menselijkheid, alleen zijn licht buigt - breekt - nog langs de randen.

¹ Psalm 22

#19 De God die verborgen blijft, noemt de maker zelf dit - overigens schitterende - "zoekplaatje".

===MUZIEK===

4^E DEEL, DE VRAAG NAAR DE VRUCHTEN

#20 Horen we dan niets van God? Gaat iedereen dan maar zijn ‘godvergeten gang’ in die wijngaard, zoals het hier gaat? Nee, zegt Jezus, ons wordt gevraagd naar die vruchten. De Heer van de wijngaard heeft een bedoeling met deze aanplant: vruchtbare liefde die de menselijkheid dient.

Dat is de roep tot deze wereld. De roep in alle ontmoetingen. De aanspraak tot ons hart: wat zijn de goede vruchten van je hart en van je handen?

De gelijkenis is nog steeds bedoeld als spiegel voor de religieuze leiders, die vinden dat ze een bevoorrechte positie hebben in deze wijngaard. En dus tot ieder die zich in deze wereld een grotere plaats toe-eigent, dan goed voor onze aarde is. Helaas is dat ons eigen - herinner u de afbeelding aangaande het binnenste van de mens. Zo ingewikkeld onze motieven. Maar de roep en aanspraak *blijven*.

#21 En de gelijkenis vraagt ons: hoe vaak smoren wij die roep? Brengen we die stem die om naastenliefde vraagt tot zwijgen? De Heer stuurt knecht na knecht. Mens na mens met die stem.

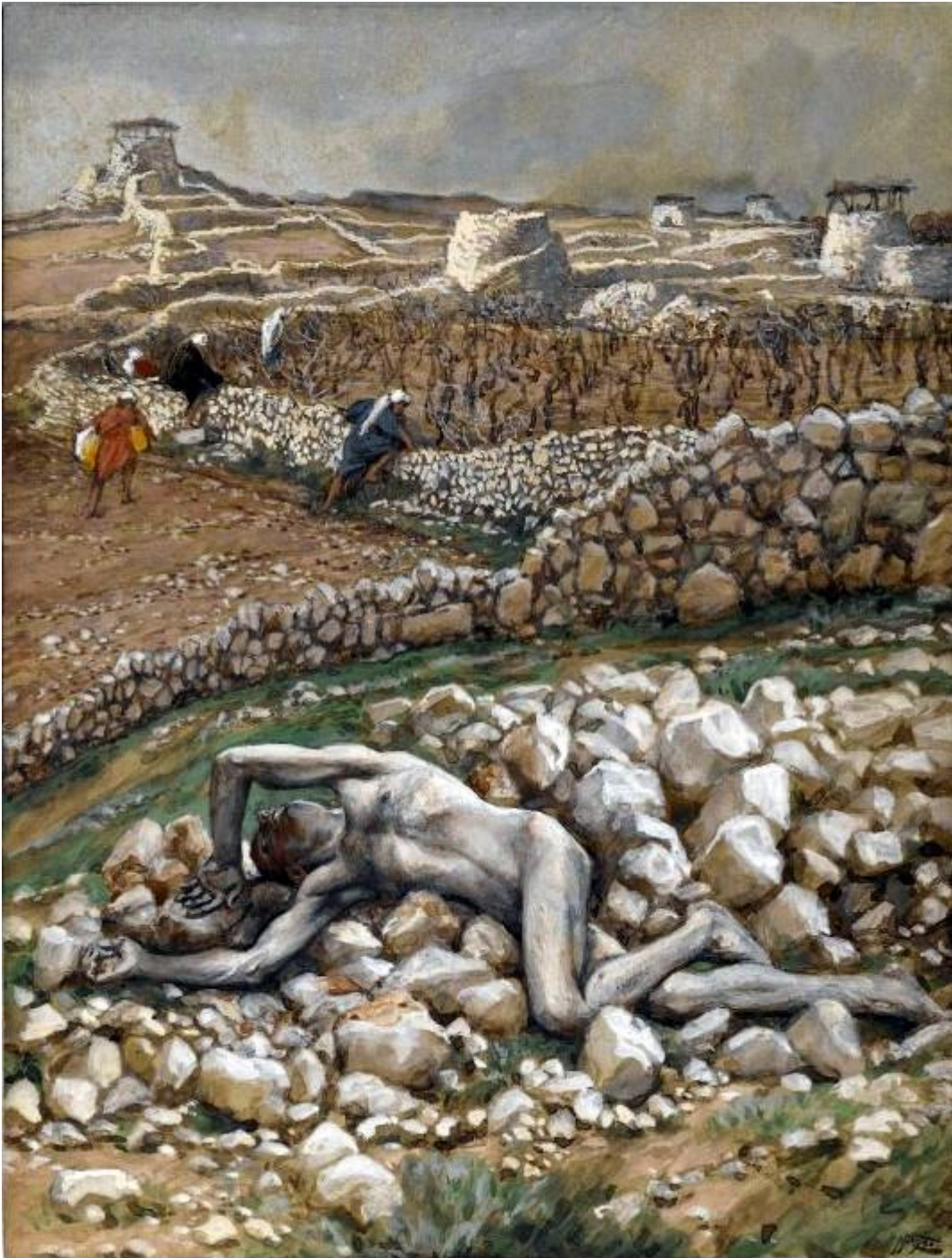
#22 En tenslotte zijn eigen zoon, 'zijn liefste zelf', zijn hoop en toekomst. Met groot geduld en enorm vertrouwen blijft hij geloven in de menselijkheid van zijn mensen. Tijd, ruimte, geduld - en dan hopelijk: inkeer. Maar u ziet de gezichten boosaardig vertrekken.

#23 Of het nu Jezus zélf is, toen of nu...

#24 ...of iemand in onze wereld. Die aan onze deur klopt. De stem wordt verdreven, gesmoord en vermoord, een dode op een dodenakker met de lijken van die profeten waren. Hun stem verheven.

#25 'Wat moet die heer volgens jullie doen?', vraagt Jezus de belangrijke heren. Hun antwoord - het is hún antwoord! - is spijkerhard. 'Weg met die lui, geef die wijngaard maar aan anderen'.

===MUZIEK===

5^E DEEL, 'STOLPERSTEINE'

#26 Onze kerkelijke traditie heeft dat helaas aangegrepen om zichzelf in Israël's plaats te zetten. Als 'denieuwe bewoners' van Gods wijngaard. Maar daar gaat het helemaal niet om. Want de vraag naar *menslievende* vruchten blijft hetzelfde en komt als een boemerang bij die "nieuwe bewoners" terug...

Struikelstenen, zegt Jezus, 'Stolpersteine', met de namen voor onze deuren, de namen van Joden die uit ons midden vermoord zijn door hen die zich *boven* anderen stelden, met de claim dat *boven* hen steunde.

#27 Welnee, zegt Jezus, wie dat denkt zal over deze stenen struikelen, erdoor verpletterd worden. ‘Hoeren en tollenaars’ gaan jullie vóóruit naar het Koninkrijk van God. Denk aan de tijd, de ruimte en het geduld dat jullie *niet* maar God *wel* heeft: dat mensen tot inkeer kunnen komen.

#28 Dat geen deur zo dicht zit of er schijnt - kiert - wel licht langs. Gods licht, Gods geduld. Misschien kom jij die dit hoort ook steeds opnieuw toe aan die inkeer. Want die tijd en ruimte en dat geduld - heel die *liefde* - is de hoeksteen geworden van deze wereld.

Moge dat zo zijn, Amen

=== INTERLUDIUM ===